

VEGA

Kézikönyv: Gyermekek a repülőtereken

VESZÉLYEZTETETT GYERMEKEK ÚTON
IRÁNYMUTATÁSOK HATÁRŐRÖK SZÁMÁRA

VEGA

Kézikönyv: Gyermekek a repülőtereken

VESZÉLYEZTETETT GYERMEKEK ÚTON
IRÁNYMUTATÁSOK HATÁRŐRÖK SZÁMÁRA

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland

Tel. + 48 22 205 95 00
Fax + 48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

© Frontex, 2015
Varsó, 2017. június

Print:
TT-02-17-558-HU-C
ISBN 978-92-95213-17-3
doi:10.2819/896818

PDF:
TT-02-17-558-HU-N
ISBN 978-92-95213-34-0
doi:10.2819/01680

Tartalom

Útmutató a kézikönyv használatához #5

Előszó #7

1. Fogalommeghatározások #11

- 1.1. Gyermek #13
- 1.2. Úton lévő veszélyeztetett gyermekek #13
- 1.3. Kísérővel utazó gyermekek #16
- 1.4. Kísérő nélküli gyermekek #16
- 1.5. Gondviselőiktől elszakított gyermekek #16
- 1.6. Gyermekkereskedelem #18
- 1.7. Gyermekcsempészet #19
- 1.8. A gyermek mindenek felett álló érdeke #21
- 1.9. Védelmi és nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok #22

2. Operatív iránymutatások #23

- 2.1. Bevezetés #25
- 2.2. A gyermekekkel való bánásmód #26
- 2.3. Együtt a gyermekkel a határország helyiségeiben #29

3. Kísérővel utazó és gondviselőiktől elszakított gyermekek #31

- 3.1. Az ellenőrzéshez közeledve és az ellenőrzési ponton való ellenőrzésnél #33
- 3.2. Elkülönített helyen történő ellenőrzés #38
- 3.3. Tranzitterületek és a beszállókapunál történő ellenőrzés #44
- 3.4. Jogerős határozatok és továbbutalás #44

4. Kísérő nélküli gyermekek #47

- 4.1. Az ellenőrzéshez közeledve és az ellenőrzési ponton történő ellenőrzésnél #49
- 4.2. Elkülönített helyen történő ellenőrzés (másodlagos ellenőrzés) #51
- 4.3. Jogerős határozatok és továbbutalás védelmi eljárásba #53

5. További információk #55

- 5.1. Adatgyűjtés #57
- 5.2. Adatvédelem #57
- 5.3. Harmadik országok konzuli képviselői #58
- 5.4. A légitársaságok kísérő nélküli gyermekekkel való bánásmódra vonatkozó eljárásai #59

6. Védelmi és nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok #61

7. Szószedet #67

Útmutató a kézikönyv használatához

Az e kézikönyvben foglalt ajánlások célja annak biztosítása, hogy a határőrök tudatosabban járjanak el az Európai Unió külső légi határát átlépő gyermekekkel (kiskorúakkal) kapcsolatban, akár kísérővel utaznak, akár nem. Ezáltal javulhat az úton lévő veszélyeztetett gyermekek repülőtéri azonosítása, biztosítva mindeközben jogaik tiszteletben tartását és javítva a jólétüket fenyegető bűncselekményekkel szembeni fellépést.

A kézikönyv megfelelő operatív lépéseket tartalmaz a belépés-kor, átutazáskor és kilépéskor végzett ellenőrzésekre vonatkozóan, amelyeket annak figyelmen kívül hagyásával dolgoznak ki, hogy a helyszínen ritkán ugyan, de jelen lehetnek gyermekjogokra vagy gyermekvédelemre szakosodott tisztviselők is. Az iránymutatások emellett mindenkor a gyermek jogain alapuló megközelítést igyekeznek tükrözni és biztosítani, tekintetbe véve ugyanakkor a határőrizeti tevékenységek vonatkozásában felmerülő konkrét szükségleteket és kötelezettségeket.

A kézikönyv tapasztalt határőrök számára készült, és a gyermek mindenek felett álló érdekének, valamint a gyermek határok-nál történő védelmének elvén alapul.

Az iránymutatások végrehajtásakor:

- meg kell felelni a fogadó ország határőrizeti hatóságait megillető hatásköröknek és a vonatkozó nemzeti szabályozásnak;
- szem előtt kell tartani, hogy a Frontex által javasolt fellépések valamennyi határelőjárás tevékenységére kiterjednek, addig a pillanatig, amíg a körülmények alapján kézzelfoghatóan fennáll az észszerű gyanúja annak, hogy az érintett gyermek veszélyben lehet. Ezt követően az áldozatkeze-

lési mechanizmus és a kezdeti vizsgálati eljárás lép életbe az emberkereskedelem megelőzéséről és az azzal szembeni fellépésről, valamint a kiszolgáltatott személyek védelméről szóló nemzeti jogszabályoknak megfelelően, különös tekintettel a gyermek mindenek felett álló érdekére, amelynek – a *visszaküldés tilalmának* elvével együtt – elsődleges szempontnak kell lennie¹.

Kérjük, hogy az érintett határőrök tekintsék át helyben az ezen irányelvekben foglaltakat, és ajánlásaikat vagy észrevételeiket küldjék meg a Frontex alábbi e-mail címére:

VEGA.Children@frontex.europa.eu.

Tárgy: „VEGA Children Handbook, comments”.

¹ A visszaküldés azon személyek kiutasítását jelenti, akiknek joguk van ahhoz, hogy menekültként ismerjék el őket. A visszaküldés („refoulement”) tilalmának elvét először 1951-ben, a menekültek jogállásáról szóló ENSZ-egyezményben rögzítették, amely 33. cikkének (1) bekezdésében kimondja, hogy „Egyetlen Szerződő Állam sem utasítja ki vagy küldi vissza (»refouler«) a menekültet azon ország területének határára, ahol élete vagy szabadsága faji, vallási okokból, nemzeti hovatartozása miatt, vagy abból az okból van veszélyeztetve, hogy bizonyos társadalmi csoporthoz tartozik, vagy bizonyos politikai véleményt vall”.

Előszó

Életkoruknál és érettségi fokuknál fogva a gyermekek általában jobban ki vannak téve a bántalmazás veszélyének, mint a felnőttek. Az illegális migrációhoz kapcsolódó nemzetközi bűnözői hálózatok az elmúlt húsz évben egyre kifinomultabbakká váltak. A gyermekcsempészet és a gyermekkereskedelem természetéből adódóan nehéz számadatokhoz jutni, a legtöbb elemző azonban egyetért abban, hogy a határokon átnyúló bűnözés e kategóriái tekintetében növekedés tapasztalható (az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala [UNODC] 2012. évi világlejelentése szerint a 2007 és 2010 közötti időszakban az emberkereskedelem ismertté vált áldozatainak mintegy 27%-a volt gyermek, szemben a 2003 és 2006 közötti 20%-kal). Az Eurostat legfrissebb, 2014 októberében közzétett statisztikai adatai azt mutatják, hogy az Európai Unióban az emberkereskedelem áldozatává vált, életkor szerint nyilvántartott személyek 17%-a 12 és 17 év közötti volt.

Emellett minden egyes ország más-más módon értelmezi és kategorizálja a határokon átnyúló bűnözés által érintett gyermekek jelenségét.

Mindezek fényében a határőrök elsődleges szerepe abban áll, hogy azonosítsák a különös veszélynek kitett gyermekeket; a határőrök emellett kulcsszerepet töltenek be annak biztosításában, hogy ezeket a gyermekeket életkoruktól függetlenül a megfelelő hatóságokhoz és a további védelmükért és jólétükért felelős szolgálatokhoz irányítsák, miközben felfedik és meggátolják az embercsempészek és/vagy emberkereskedők tevékenységét. Az e folyamat során végzett hírszerzés gyakran kulcsfontosságú a nemzetközi bűnözői hálózatok felszámolására irányuló rendőrségi erőfeszítések szempontjából.

A bűnözőkkel és állandóan változó módszereikkel nem könnyű lépést tartani; a különös veszélynek kitett gyermekek kiszűréséhez olyan speciális készségekre van szükség, amelyek gyakran hiányozhatnak az Európai Unió számos belépési pontján. Ezenkívül a kiszolgáltatót gyermekekkel való bánásmód – ideértve azt, hogy miként szólnak hozzájuk és hogyan szólítják meg őket, valamint hogyan kezelik őket sérthetlenségük, jogaik vagy érdekeik sérelme nélkül – a világ legtöbb országában nehéz kérdés, amely további kihívásokat jelent minden határőrség számára.

A Frontex e kézikönyvének célja az említett hiányosságok orvoslása, valamint az úton lévő veszélyeztetett gyermekek azonosításával és illetékes hatóságokhoz irányításával kapcsolatos alapvető folyamatok támogatása. A veszélyeztetettnek minősülő gyermekek jólétével, védelmével és megfelelő helyre irányításával korábban már számos tanulmány foglalkozott, de ezek egyike sem kínált külön gyakorlati útmutatást a bűnüldözésre vonatkozóan. Emellett egyik sem nyújtott határőrizeti tevékenységekkel kapcsolatos szempontokat a határőrök számára, akik gyakran kulcsszerepet játszanak ezen eljárások kezdeményezésében és a kapcsolódó bünszervezetek felszámolásában.

E kézikönyv legfontosabb célja, hogy átfogó és operatív módon hatékonyabbá tegye az „úton lévő gyermekek védelmét”.

A kézikönyv Európa vezető szakértőinek tudására, valamint határőrök tucatjai által gyűjtött tapasztalatokra építve vizsgálja meg a belépéskor, átutazáskor és kilépéskor végzett ellenőrzések valamennyi vonatkozását a repülőtereken megforduló gyermekeket érintő illegális migráció és határokon átnyúló bűnözés tekintetében.

A kézikönyv tartalmát kifejezetten úgy alakítottuk ki, hogy a határőrök számára egyszerűen alkalmazható legyen, és erőteljesen a bűnüldözésre összpontosítson, ugyanakkor lefedje

a gyermekek sérthetlenségének és védelemmel kapcsolatos szükségleteinek releváns vonatkozásait.

Noha a kézikönyv elsősorban a határőrizeti szolgálatok számára készült, hasznos lehet mások számára is, ideértve akár a repülőterek és a légitársaságok azon munkatársait, akik a repülés ideje alatt a kísérő nélküli gyermekekért felelnek, akár a befogadó-állomások és más – állami vagy magánjellegű – szolgálatok és ügynökségek személyzetét, akik javaslatokat találhatnak a kézikönyvben a veszélyeztetett gyermekekkel kapcsolatos helyzetek kezelésére vonatkozóan.

1. Fogalommeghatározások

E kézikönyv alkalmazásában az alábbi fogalom meghatározásokat használjuk.

1.1. Gyermekek

A vonatkozó nemzetközi és európai jogi normákkal és jogszabályokkal összhangban gyermeknek számít minden 18 év alatti személy, kivéve, ha a gyermekekre alkalmazandó jogszabályok alacsonyabban határozzák meg a nagykorúság határát.

A 18 évnél fiatalabb személyek leírására hagyományosan a „nagykorúságot el nem ért személy” és a „kiskorú” fogalmak is használatosak. A legtöbb légitársaságnál emellett a 3 év alatti gyermekek „kisgyermeknek” minősülnek. Valójában annak a megértése a fontos, hogy kire vonatkozóan fogalmaz meg ez a kézikönyv ajánlásokat, nem pedig az, hogy hogy kell őket nevezni.

Amikor egy személy életkora bizonytalan, és okkal feltételezhető, hogy gyermek lehet, gyermekként kell kezelni és szükség esetén azonnali segítséget, támogatást és védelmet kell számára biztosítani, amíg sor nem kerülhet az életkor megfelelő vizsgálatára (az alacsonyabb életkor vélelme alapján). Ezért bármiféle kétség felmerülése esetén mindenkor biztosítani kell a kiskorúság vélelmét és ebből következően a gyermekbarát bánásmódot.

1.2. Úton lévő veszélyeztetett gyermekek

A gyermekek természetüknél fogva kiszolgáltatottabbak, mint a felnőttek. Életkoruktól és érettségi fokuktól függően a gyermekek bizonyos mértékig a felnőttektől függenek alapvető szükségleteik kielégítése tekintetében. Az Európai Unió külső határain keresztülutazó gyermekek némelyike kiszolgáltatottabb a többinél. Ha nem részesülnek megfelelő védelemben és

gondoskodásban vagy veszélyben fognak a gyermekeként őket megillető jogok, „veszélyeztetett” gyermekeknek nevezzük őket. A határőrök számára ezek a gyermekek prioritást jelentenek, noha ezt megítélni nehéz feladat, még a legtöbb tapasztalattal rendelkezők számára is.

Az úton lévő gyermekekkel foglalkozó nemzetközi ügynökségek közötti munkacsoport² fogalom meghatározást fogadott el arra vonatkozóan, hogy mikor tekinthetők a gyermekek „úton levőnek”. A munkacsoport tag koncepciót alakított ki, amely különböző háttérrel és különböző tapasztalatokkal rendelkező gyermekeket foglal magában. A fogalom meghatározás a következőképpen szól: *„az országokon belül vagy országok között különböző okokból, önszántukból vagy akaratukon kívül, szüleikkel vagy más elsődleges gondozókkal vagy nélkülük közlekedő gyermekek, akik esetében az utazás – miközben lehetőségeket nyithat meg – a gazdasági vagy szexuális kizsákmányolás, a bántalmazás, az elhanyagolás és az erőszak kockázatával (vagy fokozott kockázatával) is járhat. A migráció következtében a gyermekek különös veszélynek vannak kitéve.”*

Veszélyeztetett gyermekeknek általában azokat tekintjük, akik nem részesülnek védelemben és gondoskodásban, és akiknek nincsenek biztosítva az alapvető szükségleteik és a jólétük (étel, víz, ruházkodás, lakhatás, gyógyszerek stb.). Ennek következtében előfordulhat, hogy fizikailag, szociálisan, érzelmileg vagy szellemileg sosem tudják maradéktalanul kibontakoztatni lehetőségeiket. Ilyen helyzetekben különösen kiszolgáltatottak

- ² Az úton lévő gyermekekkel foglalkozó nemzetközi ügynökségek közötti munkacsoport 2011-ben jött létre, és az alábbi szervezeteket foglalja magában: Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO), Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM), Plan International, Save the Children, Terre des Hommes Nemzetközi Szövetség, a Dolgozó Gyermekek és Fiatalok Afrikai Mozgalma (AMWCY/MAEJT), Akció a Harmadik Világbeli Környezeti Fejlődésért (ENDA), az ENSZ Menekültügyi Főbiztosának Hivatala (UNHCR), ENSZ Gyermekalap (UNICEF) és World Vision International.

és ki vannak téve a kizsákmányolás kockázatának, akár embercsempészetre vagy emberkereskedelemre szakosodott bűnszervezetek, akár saját szülei vagy családtagjaik részéről.

A veszélyeztetett gyermekek közé tartoznak a mélyszegénységben élő gyermekek és az árvák, az utcagyerekek, a gyermekmunkások, a fegyveres konfliktus által érintett gyermekek és a gyermekkatonák, a HIV/AIDS által érintett gyermekek, a szexuális kizsákmányolást vagy egyéb bántalmazást elszenvedő gyermekek, valamint a fogyatékossgal élő gyermekek. A gyermekek marginalizálásának, megbélyegzésének vagy diszkriminálásának szinte végtelen sok módja van, amelyek társadalmanként is eltérőek lehetnek.

A gyermekeket rendkívül sokféle fenyegetés érheti (embercsempészet; emberkereskedelem, akár kényszermunka vagy kényszerkoldulás, akár egyéb bűncselekményekre kényszerítés céljából stb.), amelyeket nehéz kategorizálni.

Sok gyermek egyszerre többféle kiszolgáltatottságnak vagy fenyegetésnek lehet kitéve, ami fokozza kiszolgáltatottságukat, és megnehezíti a kockázat szintjének meghatározását (a kiszolgáltatottság és a fenyegetés függvényében). Így például a kísértő nélküli és a gondviselőiktől elszakított vagy elszakadt gyermekek (lásd az 1.4. és az 1.5. szakaszt) különösen ki vannak téve az emberkereskedelem, a bántalmazás, illetve az erőszak és/vagy a kizsákmányolás kockázatának.

A gyermekek általában nem képesek világosan megnyilvánulni, illetve kifejezni magukat (amint arra az UNHCR rámutatott).

1.3. Kísérővel utazó gyermekek

Azok a 18 év alatti személyek, akik legalább egyik szülőjük vagy törvényes/szokásjog szerinti elsődleges gondozójuk kíséretében utaznak.

1.4. Kísérő nélküli gyermekek

Kísérő nélküli gyermekek vagy – más néven – kísérő nélküli kiskorúak azok, akik el vannak szakítva szüleiktől és más rokonaiktól vagy értük felelős felnőttektől és akiktől nem gondoskodik felnőtt akár törvény, akár szokásjog alapján.

Azok a gyermekek, akiket valamely ország területére érve hagynak el – ami például a repülőgép leszállása és a repülőtéri bevándorlási pulthoz való megérkezésük közötti rövid időszakban történhet meg – szintén kísérő nélküli gyermekeknek minősülnek.

Ezeket a gyermekeket mindaddig teljes körű védelemben kell részesíteni, amíg a törvény vagy a szokásjog alapján gondozásába nem veszi őket valamely erre jogosult felnőtt.

1.5. Gondviselőiktől elszakított gyermekek

A gondviselőiktől elszakított gyermekek el vannak szakítva egyik vagy mindkét szülőjüktől vagy korábbi, törvény vagy szokásjog szerinti elsődleges gondozójuktól, de nem szükségszerűen vannak elszakítva más rokonaiktól. Ide tartozhatnak ezért az egyéb felnőtt családtagok (például egy nagybácsi vagy egy nagyszülő) által kísért gyermekek.

Valamennyi gyermeket és különösen a legkiszolgáltatottabbakat, így a kísérelő nélküli vagy gondviselőiktől elszakított gyermekeket megilleti a védelem. A válaszintézkedések közé tartoznak a következők: megfelelő azonosítás a belépési pontokra érkezéskor vagy mielőtt a hatóságok tudomást szereznek az országban való jelenlétükről; gyors nyilvántartásba vétel és a nemzetközi védelem esetleges fennállásának meghatározása (ideértve a *viszszaküldés tilalmát*), valamint szükség esetén lehetőség szerint a családtagok felkutatása vagy gyám és jogi képviselő kijelölése; a gondozás és az elhelyezés megoldása; az oktatáshoz és az egészségügyi szolgáltatásokhoz való teljes körű hozzáférés és a megfelelő életszínvonal biztosítása; adott esetben a menekültügyi eljárásokhoz való egyszerűsített hozzáférés; továbbá a védelem kiegészítő formáihoz való hozzáférés szavatolása³.

Az e kiszolgáltatott gyermekekkel kapcsolatos döntéshozatalnál tekintetbe kell venni sajátos helyzetüket, valamint a nemzeti és a regionális jogszabályi kereteket, a menekültjogot, továbbá a nemzetközi humanitárius és emberi jogi jogszabályokat. A gyermekek védelmének és jólétének elvét szintén elsődleges szempontként kell figyelembe venni a bevándorlási tisztviselők, a rendőrök és más, e gyermekekkel foglalkozó érintett szakemberek velük kapcsolatos eljárása során.

Az alábbi besorolásoktól függetlenül valamennyi gyermeknek joga van ahhoz, hogy menedékkérelmet nyújtson be, valamint hogy mindenek felett álló érdekét meghatározzák, értékeljék és biztosítsák. Amennyiben kétség merül fel az adott gyermek tényleges életkorát illetően, **biztosítani kell egy, az életkor megállapítására irányuló akkreditált eljárást** lefolytatását.

³ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. átfogó kommentár (2005) a kísérelő nélküli és a gondviselőiktől elszakított gyermekekkel szemben származási országukon kívül alkalmazott bánásmódról.

Az európai uniós jog értelmében a migrációval kapcsolatos megfontolások és a migrációs jogállás nem képezhetik a védelmi intézkedések – köztük a valamely uniós tagállamba való belépés vagy ott tartózkodás engedélyezése – megalapozásának alapját.

1.6. Gyermekkereskedelem

Az emberkereskedelemről szóló uniós irányelv fogalm meghatározása szerint az emberkereskedelem személyek – ez esetben gyermekek – kizsákmányolás céljából való toborzását, szállítását, átadását, rejtegetését vagy fogadását jelenti, ideértve az adott gyermekek feletti ellenőrzés megváltoztatását vagy átadását is⁴.

Ez történhet fenyegetéssel, erőszakkal vagy egyéb kényszer alkalmazásával, emberrablással, csalással, megtévesztéssel, hatalommal vagy a kiszolgáltatott helyzettel való visszaélés révén, illetve valamely személy felett ellenőrzést gyakorló személy beleegezésének megszerzése érdekében történő anyagi ellenszolgáltatás vagy előnyök nyújtásával vagy elfogadásával.

Az emberkereskedelemről szóló irányelv 2. cikkének (5) bekezdése ugyanakkor világosan kimondja: ha a végső cél egy gyermek kizsákmányolása, az emberkereskedelem akkor is büntetendő bűncselekménynek minősül, ha a fenti eszközök egyikét sem alkalmazták.

4 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. április 5-i 2011/36/EU irányelve az emberkereskedelem megelőzéséről és az ellene folytatott küzdelemlről, az áldozatok védelméről, valamint a 2002/629/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról (a 2. cikk (1) bekezdése). A 2. cikk (3) bekezdésének meghatározása szerint a kizsákmányolás magában foglalja „legalább a prostitúció révén történő kizsákmányolást vagy a szexuális kizsákmányolás más formáit, a kényszermunkát vagy -szolgáltatásokat – a koldulást, a rabszolgatartást vagy a rabszolgatartáshoz hasonló gyakorlatot és a szolgáltatást is ideértve –, a bűncselekményhez kapcsolódó kizsákmányolást és a szervek kivételét”.

A gyermekkereskedelem nem csak határokon átnyúló bűncselekmény: mivel a bűnözői tevékenység célja gyermekek kizsákmányolása, a gyermekkereskedelem országhatárokon belül is megvalósulhat.

Amellett, hogy gyermekkereskedelem áldozatává váltak, egyes gyermekek másféle nemzetközi védelemre, például menedékjogra is rászorulhatnak. A gyermekek esetében éppúgy alkalmazandó a *visszaküldés tilalma*, mint a felnőtteknél. Ezeket a jogokat az Európai Unió menekültügyi vívmányai egyértelműen rögzítik⁵.

1.7. Gyermekcsempészet

A gyermekcsempészet valamely gyermeknek – közvetett vagy közvetlen módon pénzügyi ellenszolgáltatás vagy egyéb vagyoni haszonszerzés végett – valamely olyan részes államba való illegális belépéséhez nyújtott segítség, amely államnak a gyermek nem állampolgára, vagy ott állandó tartózkodási jogosultsággal nem rendelkezik⁶.

Bár ez a bűncselekményfajta hasonlóságokat mutat a gyermekkereskedelemmel, a kettőt nem szabad összekeverni.

- ♦ Az emberkereskedelem célja egy ember kizsákmányolása, és az adott személy ellen elkövetett bűncselekménynek tekintendő. Az embercsempészet célja egy személy valamely határon történő szabálytalan átjuttatása, ami az adott állam szuverenitásával szembeni bűncselekménynek minősül.

5 Az Európai Parlament és a Tanács 2011. december 13-i 2011/95/EU irányelve a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésére, az egységes menekült- vagy kiegészítő védelmet biztosító jogállásra, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (átdolgozás).

6 A nemzetközi szervezett bűnözés elleni ENSZ-egyezménynek a migránsok szárazföldön, légi úton és tengeren történő csempészete elleni fellépésről szóló jegyzőkönyve alapján (palermói jegyzőkönyvek, 2000).

- Az emberkereskedelem magában foglalja a személyek adott államba történő megérkezést követő kizsákmányolásának szándékát, míg az embercsempész rendszerint csak addig játszik szerepet, amíg az ügyfél eléri a célországát.
- Az emberkereskedelem országhatárokon belül és ország-határokon átnyúlóan egyaránt megvalósulhat, míg az embercsempészet esetében szükség van határokon keresztül történő mozgásra.
- Az emberkereskedelem esetében a gyermek adott államba való belépése lehet legális vagy illegális, míg az embercsempészetre alapvetően az illegális belépés jellemző.
- Felnőttek esetében az emberkereskedelemre rendszerint kényszer és/vagy megfélemlítés alkalmazásával kerül sor. Ezzel ellentétben az embercsempészetnél az adott személyek és az embercsempészek szinte mindig egyetértésben járnak el. Gyermekes esetében ugyanakkor bonyolultabb a helyzet; az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága (UNCRC) elismeri a gyermek cselekvőképességét, de világossá teszi, hogy az a gyermek életkorától és érettségi fokától függ. Emellett jogi értelemben a gyermekekkel kapcsolatos cselekedetekhez szükség van a szülők beleegyezésére is. A gyermekeket érintő ügyekben számos kérdést alaposabban meg kell vizsgálni, így egyebek mellett a gyermek érettségi fokát, valamint azt, hogy ebből következően mennyiben érti a gyermek a helyzetet. Amint arra az INTERPOL rámutatott, az emberkereskedők és az embercsempészek sok tekintetben hasonló módszerekkel működnek, ami a bűnüldöző hatóságok tisztviselői számára rendkívül megnehezítheti a két bűncselekményfajta megkülönböztetését. Sokszor előfordulhat, hogy mindaddig nem lehet megkülönböztetni egymástól az emberkereskedelmet és az embercsempészetet, amíg le nem zárult a szállítási szakasz és meg nem kezdődött a kizsákmányolás⁷.

7 Az emberkereskedelemre és az embercsempészetre vonatkozó 2010–2011. évi tevékenységi jelentés, közzétéve 2012 májusában.

A menedékhez való jog és a visszaküldés tilalmának elve a csempészett gyermekek esetében is alkalmazandó, akik nemzetközi védelemre szorulhatnak.

1.8. A gyermek mindenek felett álló érdeke

A Gyermek Jogairól szóló ENSZ-egyezmény kimondja, hogy „a szociális védelem köz- és magánintézményei, a bíróságok, a közigazgatási hatóságok és a törvényhozó szervek minden, a gyermeket érintő döntésükben a gyermek mindenek felett álló érdekét kell, hogy a legfontosabb szempontként vegyék figyelembe”. A gyermek mindenek felett álló érdeke szerinti fellépésnek vezérelvnek kell lennie valamennyi határőr számára. Azt, hogy a gyermekeket érintő ügyekben a gyermek mindenek felett álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie, az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke is rögzíti.

Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága⁸ nemrégiben megállapította, hogy „a gyermek mindenek felett álló érdeke összetett fogalom, és annak tartalmát eseti alapon kell meghatározni”. A gyermek mindenek felett álló érdekét az adott ország illetékes gyermekvédelmi hatóságainak kell megállapítaniuk oly módon, hogy a gyakorlati ügyek gyors megoldásához rendelkezésre álljon minden szükséges eljárás. A határőrök kulcsszerepet játszanak az ügyek államhatáron történő felfedése során, és valamennyi olyan esetben, amikor gyanú merül fel egy gyermek veszélyeztetett helyzetére vonatkozóan, értesíteniük kell az illetékes nemzeti gyermekvédelmi hatóságot az e kézikönyvben foglaltak szerint.

A gyermek veszélyeztetett helyzetének felismeréséhez olyan képességekre van szükség, amelyekkel a határőrök nem mindig rendelkeznek, különösen, ha néhány másodperc alatt kell kiszűrni

8 Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 14. sz. átfogó kommentár (2013).

a veszélyeztetett gyermekeket a külső határoknál; ez még bonyolultabbá teszi a határőrök előtt álló feladatot.

Alapvető fontosságú, hogy a határőrök különösen rugalmasan lépjenek fel, ha gyermekeket érintő ügyekkel találkoznak. Nem minden veszélyeztetett gyermek érdekét szolgálja ugyanazon eljárási cselekmény, még hasonló helyzetekben sem. Egy tapasztalt határőr tudja, hogy nincs két egyforma eset, és a gyermekeket illetően különös gondossággal és körültekintéssel jár el. Döntéshozatal előtt minden esetben a lehető legtöbb információt kell összegyűjteni az adott gyermek helyzetére vonatkozóan.

1.9. Védelmi és nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok

A nemzeti áldozatkezelési mechanizmus olyan rendszer, amely lehetővé teszi az adott ország számára, hogy összehangolt válaszlépés révén – sokszor civil társadalmi szervezetek, nemzetközi szervezetek és nem kormányzati szervezetek specializált támogatásával – eleget tegyen az emberkereskedelem áldozataivá vált és egyéb kiszolgáltatott helyzetben lévő személyek emberi jogainak védelmével és előmozdításával kapcsolatos kötelezettségeinek. Az uniós tagállamok nemzeti áldozatkezelési mechanizmusai között léteznek eljárási különbségek, céljuk azonban közös: a kiszolgáltatott személyeknek a támogató szolgálatokhoz történő leghatékonyabb eljuttatása. Nem csupán az emberkereskedelem veszélyének kitétt, hanem valamennyi veszélyeztetett gyermek szempontjából fontos nemzeti áldozatkezelési mechanizmusról részletesebben a 6. fejezetben olvashat.

2. Operatív iránymutatások

2.1. Bevezetés

A határellenőrzés kulcsfontosságú lehetőséget kínál a határőrök számára a határokon átnyúló bűnözés megelőzéséhez: mihelyt az áldozatok elhagyják a repülőteret, a bűnözők elfogásának és tevékenységük megakadályozásának lehetősége drámaian csökken, csakúgy, mint az áldozatok észlelésének és a gyermekvédelmi intézkedések életbe léptetésének lehetősége is. Hány gyermek áldozat fog még szenvedni, ha nem számoljuk fel ezeket a bűnszervezeteket?

Az Europol szerint a repülőtereken található a legnagyobb valószínűséggel olyan gyermekek, akik emberkereskedelem vagy embercsempészet útján jutnak az Európai Unióba. Az embercsempészek és az emberkereskedők a repülőtereket részesítik előnyben, leggyakoribb módszerük pedig a hamis, hamisított vagy valótlan személyazonossági adatok közokiratba foglalása útján megszerzett okmányok használata a működő rendszerek megkerülése érdekében.

Széles körben elismert tény, hogy a határokon elkövetett, gyermekeket érintő bűncselekményeket nehéz felderíteni. Gyakori például, hogy a gyermekkereskedelem áldozatává váló gyermekek velük rokonságban nem álló felnőttek eredeti útlevélvel utaznak. Még ha van is az útlevélben fénykép a gyermekről, az azonosítást megnehezítheti, hogy a kisgyermeki arcok jellemzően nagyon hasonlítanak egymásra fényképen, valamint hogy a gyermekek arca, haja és akár szemük színe is nagymértékben változik, miközben növekednek. Ennek következtében előfordulhat, hogy a határőrök nem veszik észre, hogy a gyermek és az útlevéllel rendelkező felnőtt valójában nem áll rokonságban egymással.

Az embercsempészek és az emberkereskedők rendszerint a csúcsideszakokban próbálnak megérkezni, amikor a legnagyobb nyo-

más nehezedik az útlevelkezelőkre: a gyermekek hatékonyabb védelme érdekében a határőröknek mindig szem előtt kell tartaniuk ezt a módszert!

A Frontex-műveletek során évek alatt megszerzett tapasztalatok alátámasztják, hogy minden egyes illegális határátlépés mögött meghúzódhat embercsempészet vagy esetlegesen emberkereskedelem gyanúja. Ez azt jelenti, hogy ha a külső határokon emberkereskedelmi ügyet tárnak fel, az az ellenőrzések fokozásának az eredménye, ami a gyermekeket érintő esetekre is igaz.

Az úton lévő veszélyeztetett gyermekek tudatosabb védelme érdekében feltétlenül jó kapcsolatot kell kialakítani és fenntartani a repülőtéren dolgozó többi rendvédelmi és nem rendvédelmi tisztviselővel, ideértve a légitársaságok személyzetét, a gyermekvédelmi szolgálatok alkalmazottait és az egyéb kiszolgáltató csoportokkal foglalkozókat⁹, továbbá a valamennyi egyéb hatóságot. Ez egyebek mellett rendszeres koordinációs találkozók, közös képzésekkel, illetve közös szakosított egységekkel valósítható meg.

2.2. A gyermekekkel való bánásmód

Elengedhetetlen annak felismerése, hogy a gyermekek pszichológiai szempontból különböznek a felnőttektől; ezért a gyermekekkel szemben speciális, gyermekekre kifejlesztett megközelítésmódot kell alkalmazni. Hasonlóképpen előfordulhat, hogy egy gyermek nem akar megnyílni egy idegen előtt, így a gyermekkel foglalkozó tisztviselőnek (lehetőség szerint civil ruhában) mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy bizalmi viszonyt alakítson ki a gyermekkel.

⁹ Ideértve az akkreditált nemzetközi szervezeteket és nem kormányzati szervezeteket.

A gyermekekkel való bánásmód tekintetében többek között az alábbi bevált gyakorlatokat kell szem előtt tartani:

- ♦ barátságos környezet kialakítása (ez lehet egy kellően gyermekbarát helyiség¹⁰, amennyiben rendelkezésre áll ilyen), a hatalmi erőviszonyok tekintetében fennálló különbség csökkentése (a formások kerülése, a testbeszédre való odafigyelés, hangnem, alkalmazott kifejezések stb.), valamint a környezethez való alkalmazkodás lehetővé tétele a gyermek számára;
- ♦ a gyermekkel kapcsolatba lépő/foglalkozó felnőtt(ek) szerepének és foglalkozásának elmagyarázása;
- ♦ igazmondás minden esetben;
- ♦ a gyermek meghallgatása;
- ♦ egyszerű nyelvezet használata és a szakkifejezések kerülése (szem előtt tartva a nyelvi akadályokat);
- ♦ a gyermek életkorának és érettségi fokának megfelelő beszéd és magatartás;
- ♦ arra való törekvés, hogy a gyermek kényelmesen érezze magát;
- ♦ a megfelelő viselkedési forma megválasztása (például szemkontaktus, a gyermekkel azonos szinten történő elhelyezkedés).

A gyermekekkel való bánásmódra vonatkozóan alapvető információk találhatóak a Határőrök Schengeni Gyakorlati Kézikönyvében¹¹, amelyek az alábbiakat foglalják magukban:

-
- 10** Figyelembe kell venni, hogy egy megfelelő helyiség biztosíthatja a bizalmasságot, ugyanakkor egy gyermekben félelmet kelthet, ha egy ilyen elkülönített helyiségbe kell belépnie. Ezért csak az a megfelelő helyiség, amely kialakítása során ezt a körülményt is figyelembe vették.
- 11** A Bizottság ajánlása a tagállamok illetékes hatóságai által a személyek határokon történő ellenőrzése során használandó közös „Határőrök Gyakorlati Kézikönyve (Schengeni Kézikönyv)” létrehozásáról, C(2006) 5186 final, Brüsszel, 2006. november 6.

„A határőrök különös figyelmet fordítanak a kiskorúakra – akár felnőtt kíséretében utaznak, akár nem.

Abban az esetben, ha a kiskorút felnőtt kíséri, a határőrnek ellenőriznie kell, hogy a kiskorút kísérő személyek rendelkeznek-e szülői felügyeleti joggal, különösen, ha a kiskorút csak egy felnőtt kíséri, és alapos a gyanúja annak, hogy a kiskorút jogellenesen vitték el a szülői felügyeleti jogot jogszerűen gyakorló személy felügyelete alól. Ez esetben a határőrnek minden szükséges intézkedést meg kell tennie annak érdekében, hogy mindenképpen megakadályozza a kiskorú jogellenes elvitelét.

A kíséret nélkül utazó kiskorúak esetében – az úti okmányok és az igazoló okmányok alapos ellenőrzésével – a határőröknek biztosítaniuk kell, hogy a kiskorúak a szülői felügyeletet gyakorló személy(ek) akaratára ellenére ne hagyassák el a tagállamok területét.”

Amennyiben a Határőrök Schengeni Gyakorlati Kézikönyvében említett bármely körülmény tekintetében kétség merül fel, a határőröknek a nemzeti kapcsolattartó pontok listáját kell igénybe venniük a kiskorúakról történő konzultáció céljából.

Bár a Határőrök Schengeni Gyakorlati Kézikönyve egyértelműen rögzíti, hogy a kíséreléssel utazó és a kísérelés nélküli kiskorúak közötti különbségtétel kritériuma a szülői felügyeleti joggal rendelkező személy jelenléte a határátlépés során, a határőröknek valamennyi utazó gyermekre különös figyelmet kell fordítaniuk, akár kíséreléssel, akár kísérelés nélkül vagy gondviselőiktől elszakítva utaznak.

A Határőrök Schengeni Gyakorlati Kézikönyvében és a Schengeni Határ-ellenőrzési Kódexben foglalt információkat kiegészítve e kézikönyv következő fejezetei részletes és konkrét eljárásokat kínálnak a határőrök számára a gyermekek kezeléséhez, valamint a gyermekcsempészet és a gyermekkereskedelem áldozatainak azonosításához.

Az ajánlások az adott nemzeti jogszabályoktól függően eltérőek lehetnek, de minden egyes gyermeknek különös bánásmódban kell részesülnie, és a határőröknek figyelemmel kell lenniük az alábbiakban felsorolt, veszélyeztetett gyermekekre utaló jelekre.

Az ajánlások ugyanakkor nem kimerítő jellegűek: a határőröknek emellett figyelembe kell venniük a különböző elkövetési módszereket, azt, hogy a módszereket elkövetők a bűnüldöző hatóságok válaszlépései nyomán kiigazíthatják, valamint mindegyik előtt azt, hogy egy gyermeket be lehet tanítani, testbeszéde azonban stresszhelyzetben ritkán marad teljesen rejtve.

2.3. Együtt a gyermekkel a határőrség helyiségeiben

A határőrök minden egyes gyermekért felelősséggel tartoznak, amíg az a határőrség helyiségeiben tartózkodik. Ezzel kapcsolatban fontos szem előtt tartani, hogy a határőröknek mindaddig gondoskodniuk kell a veszélyeztetett gyermekről, amíg egy szakképzett személy, a gyermekvédelmi szolgálatok vagy más, gyermekvédelemért felelős hatóság egy munkatársa meg nem érkezik és át nem veszi a gyermeket.

Általános (a gyermek életkorához és érettségi fokához igazodva alkalmazandó) ajánlások az ellenőrzési ponton és/vagy elkülönített helyen történő ellenőrzéshez:

- Alkalmazkodjon a helyzethez és a gyermekhez – fogjon papírt és ceruzát és rajzoljon képeket, üljenek együtt a földön a fesztelen légkör megteremtése érdekében.
- Próbáljon nyitott kérdésekkel párbeszédet folytatni (lehetővé kell tenni, hogy a gyermek úgy válaszoljon, ahogy szeretne; kerülni kell azokat a kérdéseket, amelyekre igennel/nemmel lehet válaszolni), tartózkodjon a válaszok sugalmazásától,

amennyire csak lehet, engedje a gyermeket szabadon beszélni és hagyjon neki időt. Kérdezze meg a gyermektől, hogy kényelmesen érzi-e magát, nem szomjas vagy éhes-e, nem fázik-e vagy nincs-e melege, nem kell-e kimennie a mosdóba vagy nincs-e szüksége bármi másra. Előfordulhat, hogy a gyermek az anyját vagy apját szeretné, ezért ne ígérjen neki olyat, amit nem tud teljesíteni, mert megrendülhet a gyermek Önbe vetett bizalma!

- Kérdezze meg a gyermektől, hogy szüksége van-e orvosi segítségre vagy bármely más különleges kezelésre (a gyermek életkorától függően kérdezheti egyszerűen azt, hogy érez-e bármilyen fájdalmat). A gyermeket kísérő személyt is meg lehet kérdezni, hogy szüksége van-e a gyermeknek orvosi segítségre vagy bármely más különleges kezelésre. Vigyázzon azonban arra, hogy a gyermeket kísérő személy ezt a kérdést felhasználhatja a saját javára!
- Nézze meg, hogy láthatóak-e sérülés vagy bármely észrevehető betegség nyomai a gyermekén, kiemelt figyelmet fordítva az esetleges bántalmazás jeleire (például a gyógyulás különböző szakaszaiban lévő súlyos sérülések előfordulása, arcon látható sérülések nagyon fiatal gyermekeknél, kopasz foltok a gyermek fején stb.).
- A gyermek számára érthető módon tájékoztassa őt (az elkülönített helyen történő ellenőrzés során) a várható eljárásokról.

3. Kísérővel utazó és gondviselőiktől elszakított gyermek

3.1. Az ellenőrzéshez közeledve és az ellenőrzési ponton való ellenőrzésnél

3.1.1. Az ellenőrzés előtti helyzet: van valami, ami szokatlan?

A gyermeket kísérheti egyik szülője, egy törvényes gyám (kísérővel utazó gyermek) vagy egy harmadik személy, aki lehet egy felnőtt vagy egy családtag, például egy nagybácsi vagy egy nagyszülő (gondviselőjétől elszakított gyermek). Az emberek természetesebben viselkednek, ha nem gondolják, hogy megfigyelik őket, ezért nagyon hasznos lehet akkor figyelni a gyermekek és az őket kísérő személy(ek) viselkedését, amikor az útlevél-ellenőrzés felé haladnak vagy az útlevélkezelő pult előtti sorban állnak. Nagyobb repülőtereken mindig érdemes mérlegelni civil ruhás tisztek alkalmazását a hatékonyabb megfigyelés érdekében.

A határőröknek ügyelniük kell arra, hogy az emberek megfigyelésekor ne éljenek se feltételezésekkel, se előítéletekkel. Fontos, hogy a gyermekek és kísérőik megfigyelésekor ne alkalmazzanak megkülönböztetést a vélt kulturális, vallási, nemzetiségi vagy etnikai háttér, a nem, a faji hovatartozás vagy egyéb tényezők alapján. Különös figyelmet kell azonban fordítani a „menekültügyi szempontból érzékeny országokból/régiókból” érkező gyermekekre.

Minden értékelés jelentős része az első benyomáson alapul, amely azonban egy tapasztalt határőr esetében intuíció. A határőröknek fel kell figyelniük minden szokatlan helyzetre, és azok nyomán elkülönített helyen további lépésekre van szükség (a gyermek és a felnőtt közötti kapcsolat ellenőrzése, az igazoló okmányok alapos vizsgálata stb.).

A tapasztalt határőrök, akik sokszor látnak gyermekeket átkelni a határon, tapasztalataikkal összhangban felhasználhatják az alábbi néhány pontot, a gyermek életkorának és érettségének függvényében:

A gyermek megjelenése:

- Szégyenlős, extravagáns, visszahúzódó vagy rémült.
- Testtartása zárt, a lehető legkisebbnek próbál tűnni.
- Kerüli a szemkontaktust, a földet nézi.
- A csoport többi tagjától elkülönültnek tűnik.
- Ruházat: vadonatúj? Jó a gyermekre vagy kölcsönözötnek tűnik? Az összbenyomás olyan képet fest, amilyenre egy normális helyzetben számítana? Megfelel a ruházat a körülményeknek?
- Szemkontaktust próbál teremteni egy személlyel, aki nem vesz róla tudomást.
- A vonások hasonlósága a felnőtt(ek)éihez (amennyiben a felnőtt valamely szülő), kellően szem előtt tartva a megkülönböztetésmentesség elvét és annak objektív alkalmazását a profilalkotásnál.
- A gyermek és a szülő(k)/kísérő felnőtt(ek) közötti interakciók alapos megfigyelése.
- Fesztelenül viselkedik-e/kényelmesen érzi-e magát a gyermek a felnőtt(ek)kel?
- Szabadon beszélhet-e a gyermek?
- Mutatja a gyermek a félelem jeleit a felnőtt(ek)kel szemben?

Különösen figyelmesnek kell lenni akkor, ha a gyermeket csak egy felnőtt kíséri, vagy ha a gyermek menekültkibocsátó vagy konfliktus sújtotta országból vagy olyan országból származik, ahol köztudottan súlyos emberi jogi jogsértések fordulnak elő.

Ritkán fennáll annak lehetősége, hogy az alvó csecsemőknek nyugtatót adtak az ellenőrzésen történő áthaladás érdekében. Amennyiben a gyermek bizonyos idő elteltével (esetleg az elkülönített helyen történő ellenőrzéskor) még mindig mélyen alszik,

gyanút kell fogni, különösen, ha az őt kísérő felnőtt az idegeség jeleit mutatja.

Ugyanezt a módszert alkalmazhatják nagyon kis gyermekek esetében, akik tudnak beszélni és kockázatot jelentenek a kísérő személyre nézve. Őket túl fiatalnak tarthatják ahhoz, hogy megfelelően be lehessen tanítani nekik, hogy mit mondjanak és mit ne.

3.1.2. Az ellenőrzési ponton való ellenőrzésnél

A határőröknek a fülkékben figyelemmel kell lenniük az alábbi egyéb, a megjelenéshez kapcsolódó jelekre:

Iskoláskor alatti (rendszerint 6 évnél fiatalabb) gyermekek esetén:

- Van bármilyen szokatlan az Ön által látott helyzetben?
- Összhangban áll a gyermek viselkedése az utazás hosszával?
- Milyen a gyermek viselkedése? Csendes, közönyös, zavart, ijedt vagy zaklatott?
- Jól érzi magát a gyermek az őt kísérő személy jelenlétében? Amennyiben fél az útlevél-ellenőrzés formalitásától, szorosan az őt kísérő személy mellett marad?
- Néző-e a gyermek egy másik utast, aki próbálja őt figyelmen kívül hagyni? (Ebben az esetben alaposabban meg kell vizsgálni a másik utast, mivel lehetséges, hogy fedett kísérő.)

Iskoláskorú (rendszerint 6 évnél idősebb) gyermekek esetén:

- Van bármilyen szokatlan az Ön által látott helyzetben?
- A gyermek félnék vagy nyugtalan?
- A gyermek közönyös/távolságtartó/motyog vagy zavaros?
- Indokolatlanul engedelmessé-e a gyermek?
- Néző-e a gyermek egy másik utast, aki próbálja őt figyelmen kívül hagyni? (Ebben az esetben alaposabban meg kell vizsgálni a másik utast, mivel lehetséges, hogy fedett kísérő.)
- Úgy néző-e ki a gyermek, mintha nyugtatót kapott volna?

A gyermeket kísérő felnőtt(ek) vonatkozásában:

- Amennyiben szülő, mennyire hasonlít a gyermekre? Összeegyeztethető-e a testi megjelenése a gyermekével? Vannak-e hasonlóságok a szülő, illetve a gyermek viselkedésében vagy testtartásában vagy más viselkedési beidegződések tekintetében?
- Aggodalmasnak, nyugtalannak vagy idegesnek tűnik-e a felnőtt?
- A kulturális háttérükkel összhangban lévőnek tűnik-e a gyermek és az őt kísérő személy közötti dinamika?

A határőrök informálisan egyszerű kérdéseket is feltehetnek a gyermeknek, például megkérdezhetik a nevét, az életkorát vagy más személyes adatait. Az ilyen kérdések természetesen diszkrétek, és illeszkedniük kell a gyermek életkorához és érettségi fokához, de egybe lehet őket vetni az úti okmányokban foglalt személyes adatokkal.

A felnőtteknek többek között az alábbi kérdések tehetőek fel, amelyek alapján megmutatkozhatnak az emberkereskedelemre utaló jelek:

- Ön a gyermek szülője/gyámja/jogi képviselője?
- Ha nem, kik ők és ki Ön?
- Mikor látta a gyermek utoljára a szüleit?
- Van a gyermeknél bármilyen okmány, például személyazonosító irat vagy útlevél?
- Mi a gyermek úti célja és mi az utazás célja?
- Ki szervezte az utazást?
- Ki fizette az utazást?
- Van Önnél kép a gyermekéről? (A szülőknél rendszerint van kép a gyermekükről a mobiltelefonjukban vagy tárcájukban.)

3.1.3. Okmányellenőrzés

A határőröknek ellenőrizniük kell, hogy milyen viszonyban áll egymással a gyermek és a felnőtt. Az okmányellenőrzés során fontos folyamatos párbeszédet folytatni az utasokkal, figyelve közben a viselkedésüket is (a kézikönyv feljebb tesz néhány javaslatot) és különösen a gyermek reakcióit (az útlevél-ellenőrzésnél használt munkaállomást úgy kell kialakítani, hogy jól lehessen látni bármely gyermeket, egy egyszerű tükör például segíthet ellenőrizni, hogy áll-e egy gyermek a fülke szemközti alsó részénél).

A szabványos ellenőrzések mellett az alábbiakra kell összpontosítani:

- ♦ A gyermekek száma és az okmányok (útlevelek, vízumok stb.) száma. A vadonatúj úti okmányokat alaposabban kell ellenőrizni, különösen, ha olyan országból származnak, ahol (a rendelkezésre álló kockázatelemzés alapján) hamis adatok alapján vagy korrupció útján is kibocsáthatták őket.
- ♦ Az igazoló okmányok és a repülőjegyek (útvonal), rövid kérdésekkel az utazás okára vonatkozóan (annak ellenőrzése, hogy összhangban állnak-e egymással az első állítások és a bemutatott okmányok). A jóhiszemű felnőttek akkor, ha gyermekekkel utaznak, igyekeznek a lehető legrövidebb útvonalat választani.
- ♦ A gyermek és a vele utazó személy közötti jogi kapcsolat ellenőrzése.
- ♦ Több gyermekkel utazó családi csoportok: az esetleges ellentmondások kiszűrése érdekében ellenőrizni kell a felnőtt(ek) születési idejét és életkorát.
- ♦ A gyermekek állampolgársága: amennyiben például egy gyermeknek európai uniós útlevele van, valószínűleg beszél vagy legalább ért egy vagy több európai nyelvet.
- ♦ A Schengeni Információs Rendszer nemzeti részének és a rendőrség adatbázisainak szisztematikus lekérdezése, amennyiben

uniós állampolgárságú gyermekek nem mindkét szülőjükkel utaznak (harmadik országok állampolgárai esetében ezt a Schengeni Határellenőrzési Kódex eleve előírja).

Amennyiben bármely jel arra utal, hogy a gyermek veszélyben lehet, a határőröknek ezt követően elkülönített helyen történő ellenőrzéshez kell folyamodniuk.

3.2. Elkülönített helyen történő ellenőrzés

Az elkülönített helyen történő ellenőrzést (lehetőség szerint) egy másik határőrnek kell elvégeznie, aki ismeri az embercsempészek és az emberkereskedők módszereit és az ezekre vonatkozó közelmúltbeli figyelmeztetéseket.

Valamennyi korábbi lépést át kell tekinteni, és az ellenőrzéseket szükség esetén meg kell ismételni. Néhány további ellenőrzést az alábbiakban mutatunk be:

A Schengeni határ-ellenőrzési kódex értelmében a gyermeknek és a gyermeket kísérő személynek írásos tájékoztatást kell kapnia ezen – szabványos és szűrőpróbaszerű eljárásként elvégzendő – ellenőrzés céljáról (és menetéről). E tájékoztatásnak az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelvén és az érintett tagállammal határos ország vagy országok nyelvén is rendelkezésre kell állnia. A tájékoztatást olyan nyelven kell nyújtani, amelyet a személyek megértenek vagy amelyet ézszerűen feltételezhető, hogy megértenek, vagy más hatékony módon kell közölni, ideértve szükség esetén a tolmácsok igénybevételét.

Az elkülönített helyen történő ellenőrzés során különös figyelmet kell fordítani a gyermek és az őt kísérő utas reakcióira.

3.2.1. Az utazás

A kockázatelemzések alapján érzékeny járatok esetében a repülőgép leszállása előtt minden esetben igénybe kell venni az előzetes utasinformációs rendszert (APIS).

Az utazás különböző szakaszainak logikus vizsgálata mellett bizonyos esetekben – amennyiben azt az alkalmazandó nemzeti jogszabályok lehetővé teszik – az utaslista és az utasnyilvántartási adatállomány (PNR) ellenőrzése segít felmérni, hogy utaznak-e a járaton azonos foglalás keretében más személyek, ami miatt a gyermek súlyos bűncselekmények kockázatának való kitettsége gyanúként merülhet fel. Egy embercsempészt vagy egy fedett kísérőt meg lehet találni a többi utas között és el lehet fogni, mielőtt elhagyná a repülőteret. Amennyiben a nemzeti jogszabályok nem teszik lehetővé a légitársaságok által használt PNR-rendszer lekérdezését, fel lehet használni olyan nyílt forrásokat, mint például a <https://www.checkmytrip.com>.

A légitársaság személyzete szintén hasznos információforrás lehet. A repülőgép személyzete gyakran sok órán keresztül figyelhetette az utasokat a levegőben, és előfordulhat, hogy észlelt valami szokatlant (például egy egymástól több sornyi távolságra ülő felnőtt és gyermek közötti interakciók, egy olyan csoport, amelyben a gyermekek és a kísérő személy egyértelműen nem ismerik jól egymást, furcsának tűnő új ruházat viselése, arra utaló jelek, hogy a gyermekek nincsenek hozzászokva a ruházathoz, a gyermekek ruháin esetleg még rajta lehetnek a címkek stb.).

3.2.2. Okmányok és poggyász

Tanácsos az úti okmányok és az igazoló okmányok alapos ellenőrzése, adott esetben kapcsolatba lépve az úti okmányokat kibocsátó ország konzuli hatóságaival. Nem szabad felvenni a kapcsolatot a konzuli hatóságokkal, ha a gyermek menekültki-

bocsátó vagy konfliktus sújtotta országból vagy olyan országból származik, ahol köztudottan súlyos emberi jogi jogsértések fordulnak elő, és/vagy ha a gyermek potenciális menedékkérőnek minősül, mivel ez esetben a kapcsolatfelvétel további veszéllyel járhat a gyermekre és családjára nézve. Különös figyelmet kell fordítani arra, hogy egymást követő sorszámai vannak-e a vízumoknak, kiváltképp akkor, ha ezek a számok nem együtt utazó utasokhoz tartoznak.

Ha az ellenőrzési ponton való ellenőrzésnek nem képezte eleve részét, a nemzeti jogszabályoknak megfelelően a releváns adatokat le kell kérdezni az I-24/7 hálózaton keresztül elérhető INTERPOL adatbázisokból.

Amennyiben a gyermekek nem a saját poggyászukkal utaznak, a felnőtt poggyászában kell lennie néhány ruhának vagy játéknak, amely a gyermeké. Kérésre minden kísérő felnőttnek fel kell tudnia sorolni néhány olyan dolgot, amely a gyermeké.

3.2.3. Interakció a gyermekkel az elkülönített helyen történő ellenőrzés során

Az elkülönített helyen történő ellenőrzés során a gyermekkel folytatott beszélgetésnél a határőrnek mérlegelnie kell, hogy időlegesen (diszkrét módon) elválassa a gyermeket az őt kísérő felnőttől. Ha úgy tűnik, hogy a gyermek veszélyben van, a potenciálisan bántalmazó felnőtt távollétében a gyermek nagyobb valószínűséggel fogja kifejteni a helyzetet. A gyermeket mindig tájékoztatni kell az éppen zajló folyamatról!

Emellett egy másik határőrnek fel kell tárnia az információk tekintetében fennálló esetleges ellentmondásokat vagy következetlenségeket azáltal, hogy külön, informális módon felteszi ugyanazokat a kérdéseket a felnőttnek, hogy össze lehessen hasonlítani a gyermek és a kísérő felnőtt válaszait.

Javasolt, hogy mindig két határőr legyen jelen, lehetőség szerint egy férfi és egy nő, és tanácsos minél inkább informális és barátságos légkört teremteni. Az a gyermek, aki biztonságban érzi magát és viszonylag nyugodt, nagyobb valószínűséggel fog kommunikálni. Az ellentmondások kockázatra utalhatnak, ugyanakkor fontos a konfrontáció minimumra csökkentése és annak felismerése, hogy a helyzetet a gyermekek és a felnőttek ennek ellenére formálisnak és stresszkeltőnek érezhetik (lehetőséges például, hogy korábban negatív tapasztalataik voltak rendőrökkel és/vagy biztonsági tisztviselőkkel).

Ha két határőr van jelen, az biztosítékot jelent az esetleges későbbi, megfélemlítéssel (vagy egyéb nem megfelelő magatartással) kapcsolatos vádakkal szemben is. Gondoskodni kell arról, hogy a gyermek csupán észszerűen rövid ideig legyen elválasztva az őt kísérő felnőtől, kivéve, ha kockázatra utaló jelek mutatkoznak.

Beszélni mindig lehet a gyermekekhez, anélkül, hogy kikérdeznénk őket, formális meghallgatásra azonban csak akkor kerülhet sor, ha az feltétlenül szükséges és megfelel az alkalmazandó jogszabályoknak (lásd a 2.3. szakaszt). A gyermekkel minden párbeszédet szükségtelen késlekedés nélkül kell lefolytatni, erre a célra tervezett vagy átalakított helyiségekben, és lehetőség szerint ilyen feladatokra kiképzett szakemberekkel közösen. Ha lehetséges, a meghallgatóknak a gyermekkel azonos neműnek kell lenniük. Amennyiben a gyermek nem érti a nyelvet, az érdemi párbeszéd biztosítása érdekében tolmácsokat is be kell vonni. A meghallgatások számát és időtartamát a minimumra kell korlátozni, és amikor csak lehetséges, a gyermeket ugyanazon személynek kell kikérdeznie.

Célszerű minden esetben elmagyarázni az interakció célját és rögzíteni a meghallgatás alapszabályait: „Ha nem tudod a választ, ne találgass, nincs jó vagy rossz válasz, mondd egyszer-

rűen azt, hogy nem tudod.” „Te jobban tudod, hogy mi történt, mint én.” „Ha nem szeretnél válaszolni, mondd meg nyugodtan.” „Javíts ki nyugodtan, vagy mondd, ha nem értesz velem egyet.” „Ha megismétlek egy kérdést, az nem azt jelenti, hogy az első válasz rossz volt.” „Ha valamelyik kérdés túl nehéz, visszatérhetünk rá később.” „Csak mondj igazat.”

Általában a gyermekek meghallgatása során – megfelelő körülmények között – jelen lehet egy általuk választott felnőtt, az erre irányuló kérésüket azonban meg kell tagadni, ha például fennáll a gyanú, hogy a szóban forgó személy embercsempész. Gyermekek érintő bűncselekmény gyanúja esetén a határőröknek kezdettől fogva biztosítaniuk kell, hogy a gyermek áldozatként vagy tanúként történő meghallgatását minden esetben az alkalmazandó nemzeti jogszabályoknak megfelelően folytassák le, és bizonyítékként fel lehessen használni (előfordulhat, hogy előzőleg ki kell kérni egy ügyész vagy bíró engedélyét ahhoz, hogy ebben az esetben a kihallgatást egy jogi tanácsadó és/vagy gyermekvédelmi hatóságok stb. jelenlétében lehessen végrehajtani). Egyéb esetekben a határőrök csak informálisan beszélgethetnek a gyermekkel.

Az alábbiakban adunk néhány tippet a gyermekkel való – a látszólagos életkorának és érettségének megfelelő – kommunikációhoz:

- figyeljen oda a stressz jeleire, például az arckifejezésre, a gesztusokra vagy a testbeszédre;
- ne várja el és ne erőltesse az azonnali megnyílást;
- beszéljen a gyermekhez barátságosan és barátságos környezetben; legyen nyílt, világos és őszinte, és lehetőség szerint használja a gyermek saját nyelvét (egy anyanyelvi beszélő segítségével);
- használjon a gyermek életkorának és érettségének megfelelő nyelvezetet, világos és könnyen érthető kifejezésekkel;
- magyarázza el a gyermeknek, hogy mi történik és miért ellenőrzik a körülményeit;

- ♦ nyújtson tájékoztatást a gyermek számára a jogállásáról, a jogairól és a védelmi intézkedésekről;
- ♦ biztosítsa a gyermeket arról, hogy az Ön célja a gyermek jóléte, biztonsága és védelme;
- ♦ tegyen fel nyitott és konkrét kérdéseket (mit, hol, mikor, hogyan, ki, miért);
- ♦ biztosítson a gyermek számára szünetet, hogy ihasson vizet vagy kimehessen a mosdóba, pihenhessen, ha fáradt, és szükség szerint reagáljon az egyedi szükségleteire vagy a konkrét kéréseire;
- ♦ ne éljen feltételezésekkel a gyermek gondolatait illetően;
- ♦ bizonyosodjon meg arról, hogy a gyermek érti. Kérje meg, hogy mondja el, mit értett;
- ♦ kérdezze meg a gyermeket, hogy vannak-e kérdései, és válaszolja meg őket.

A feltételezett származási ország ismeretének felmérése:

Annak megállapítása érdekében, hogy valóban ismerős-e a gyermek számára azon származási ország, ahonnan az őt kísérő felnőtt szerint való, megfontolható az alábbi témakörök körüljárása:

- ♦ a származási országukban a fiatalok körében népszerű televíziós programok, rajzfilmek és zenészek (az interneten lehet találni információkat);
- ♦ lakókörnyezetük alapvető ismerete (hasznos eszköz lehet a Google Earth Street View alkalmazás);
- ♦ részletes információk iskolájukról, az általuk űzött sportról és otthonuk belsejéről.

A gyermek válaszait minden esetben egybe lehet vetni az őt kísérő felnőtt vagy az ugyanazon csoportban jelen lévő többi gyermek által adott válaszokkal.

3.3. Tranzitterületek és a beszállókapunál történő ellenőrzés

Az e fejezet egyéb részeiben tett észrevételek többsége a tranzit-területeken és a beszállókapunál végzett ellenőrzésekre is vonatkozik, azzal a kitételrel, hogy ezekben az esetekben álcázott egységek (azaz civil ruhás rendőrök vagy határőrök) jobban meg tudják figyelni az utasok viselkedését.

Forgalmas tranzit-területeken könnyen ki vagy el lehet cserélni az okmányokat, a beszállókártyákat és a jegyeket. Az esetlegesen kísérővel érkezett gyermekeket gyorsan magukra lehet hagyni. Zsúfolt repülőtereken felbecsülhetetlen segítséget nyújthat az ilyen módszerek kimutatásához a zártláncú televíziós rendszereken (CCTV) végzett szűrés és felügyelet.

3.4. Jogerős határozatok és továbbutalás

Valamennyi határozat meghozatalánál a gyermek mindenkifelett álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie, és tiszteltetben kell tartani a *visszaküldés tilalmának* elvét.

Gyermekeket csak rendkívül kivételes esetekben, a lehető legrövidebb időre és végső intézkedésként szabad őrizetbe venni, mindenkor eleget téve az alkalmazandó nemzeti jogszabályoknak. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága kimondta, hogy egy gyermek őrizetbe vétele nem indokolható a migrációs jogálláshoz kapcsolódó okokkal¹². Minden esetben – és a körülményeknek megfelelően – amennyiben észszerűen gyanítható, hogy egy gyermek veszélyben lehet, emberkereskedelem céljából utaztatják vagy

¹² Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. átfogó kommentár (2005) a kísérő nélküli és a gondviselőiktől elszakított gyermekekkel szemben származási országukon kívül alkalmazott bánásmódról, 61. pont.

a fent említett jelek alapján más okból védelemre szorul, az alkalmazandó nemzeti jogszabályoknak megfelelően haladéktalanul életbe kell léptetni az áldozatkezelési mechanizmust és el kell indítani az első vizsgálatot, mielőtt bármely határozat jogerőssé válna. A védelem alá helyezés vagy ideiglenes elhelyezés esetén szakosodott gyermekvédelmi személyzet beavatkozását kell kérni a repülőtéren; a határőröknek rendelkezniük kell az elérhetőségeikkel.

Általános szabály a határokon, hogy a gyermekeket csak akkor szabad elszakítani szülőjüktől (vagy az őket kísérő rokonuktól), ha észszerűen gyanítható, hogy a gyermek veszélyben van náluk. A gyermekvédelmi szervek jobban képesek lesznek arra, hogy ezt teljes mértékben megerősítsék, és átvegyék az ügyet.

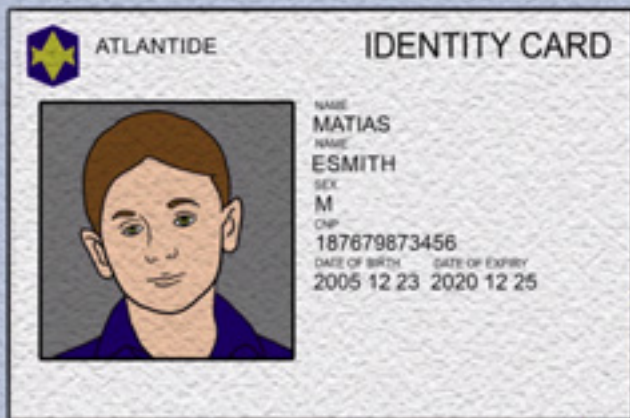
Ne feledkezzen meg az alábbiakról:

- Próbáljon gondoskodni arról, hogy a lehető legrövidebb idő teljen el a gyermekvédelem és/vagy a nemzeti áldozatkezelési mechanizmus aktiválása és a tényleges átadás között. Ennek céljából gondoskodjon arról, hogy a gyermekvédelmi vagy nemzeti áldozatkezelési rendszer elérhetőségei (azaz a kapcsolattartó személy(ek) és telefonszámok) előre meg legyenek határozva és széles körben ismertek legyenek.
- Lehetőség szerint szervezzen koordinációs találkozót a védelemre és/vagy a nemzeti áldozatkezelési mechanizmusra vonatkozóan, hogy meg lehessen vitatni, miként oldhatóak meg az olyan helyzetek, amikor a gyermekek késő este, kora reggel, munkaszüneti napokon vagy hétvégéken érkeznek.
- Gondoskodjon arról, hogy a gyermekek hozzáférjenek az alapvető szolgáltatásokhoz (élelem, víz, mosdó, orvosi segítségnyújtás stb.), és lehetőség szerint legyen valami, amivel elfoglaltják magukat (pl. játékok), amíg várakozniuk kell.
- Folyamatosan tájékoztassa a gyermekeket arról, hogy mi történik és mi fog történni.

A határőröknek ismerniük kell a légitársaságok kíséreléssel utazó és gondviselőiktől elszakított gyermekek esetében alkalmazott eljárásait.

4. Kísérő nélküli gyermekek

4.1. Az ellenőrzéshez közeledve és az ellenőrzési ponton történő ellenőrzésnél

4.1.1. Az ellenőrzés előtti helyzet: van valami, ami szokatlan?

A kísérő nélküli gyermekek viselkedésének megfigyelésekor előfordulhat, hogy **hasonló tényezőket kell figyelembe venni, mint a kísérővel utazó vagy gondviselőiktől elszakított gyermekektől várt viselkedési módoknál**. Hasznos lehet figyelni az emberek viselkedését akkor, amikor nem számítanak arra, hogy megfigyelik őket. Nagyobb repülőtereken mindig érdemes mérlegelni civil ruhás tisztek alkalmazását.

A határőröknek az utasok megfigyelésekor nem szabad feltételezésekkel vagy előítéletekkel élniük. Fontos, hogy a gyermekek megfigyelésekor ne alkalmazzanak megkülönböztetést a kulturális, vallási vagy etnikai háttér, a nem, a faji hovatartozás, a nemzetiség vagy egyéb tényezők alapján.

Minden értékelés jelentős része az első benyomáson alapul, amely azonban egy tapasztalt határőr esetében intuíció. A határőröknek fel kell figyelniük minden szokatlan helyzetre, és azok nyomán elkülönített helyen további lépésekre van szükség (az úti és kiegészítő okmányok alapos vizsgálata, diszkrét megfigyelés, a gyermekekre váró személlyel fennálló viszony és dinamika vizsgálata stb.).

A tapasztalt határőrök, akik sokszor látnak gyermekeket átkelni a határon, tapasztalataikkal összhangban felhasználhatják az alábbi néhány pontot, a gyermek életkorának és érettségének függvényében:

4.1.2. Az ellenőrzési ponton való ellenőrzésnél

A határőrök az útlevelkezelő fülkében figyelhetnek az alábbi egyéb, a megjelenés tekintetében felmerülő jelekre:

- Van bármilyen szokatlan az Ön által látott helyzetben?
- Összhangban áll a gyermek viselkedése az éppen véget ért utazás hosszával?
- Milyen a gyermek viselkedése? Csendes, közönyös, távolságtartó, zavaros, ijedt vagy zaklatott?
- Néző-e a gyermek egy másik utast? (Ebben az esetben alaposabban meg kell vizsgálni a másik utast, mivel lehetséges, hogy fedett kísérő.)

4.1.3. Okmányellenőrzés

A nyelvi akadályok kétségkívül problémát jelentenek, de lehet néhány barátságos szót váltani a gyermekkel, kellően figyelembe véve az életkorát és az érettségét. A lehetséges kérdések vonatkozhatnak arra, hogy ki várja a gyermeket a biztonsági területen kívül az érkezési csarnokban, hogy gyakran utazik-e a gyermek, hol vannak a szülei, valamint hogy ki vitte ki a gyermeket a repülőtérre a származási országában.

A szabványos ellenőrzések mellett az alábbiakra kell összpontosítani:

- A bemutatott okmányok (útlevelek, vízumok, kiegészítő és igazoló okmányok stb.). A vadonatúj úti okmányokat alaposabban kell ellenőrizni, különösen, ha olyan országból származnak, ahol (a rendelkezésre álló kockázatelemzés alapján) hamis adatok megadásával vagy korrupció útján is kibocsáthatták őket.
- Egyes konzulátusok olyan vízumokat adnak ki gyermekek számára, ahol a „Megjegyzések” rovatban feltüntetik a gyermeket kísérő személy nevét (pl. a brit konzulátusok). Lehetséges, hogy a gyermek útleveleiben vannak régi vízumok, amelyekben szerepel az érkezési csarnokban rá váró személy neve.

- Az igazoló okmányok és a repülőjegyek (az útvonal) vizsgálata, rövid kérdésekkel az utazás okára vonatkozóan.
- A Schengeni Határellenőrzési Kódex értelmében a Schengeni Információs Rendszer nemzeti részének és a rendőrség adatbázisainak lekérdezése (harmadik országok állampolgárai esetében ezt a Schengeni Határellenőrzési Kódex eleve előírja), valamint a gyermekrablásokkal kapcsolatos figyelmeztető rendszer felhasználása, amennyiben az adott helyen rendelkezésre áll ilyen.

Erősen javasolt megkérni az elkülönített helyen történő ellenőrzést végző határőröket, hogy azonosítsák és röviden kérdezzék ki a gyermekekre váró személyeket (lásd a 4.2.1. szakaszt).

Amennyiben bármely jel arra utal, hogy a gyermek veszélyben lehet, a határőröknek ezt követően elkülönített helyen történő ellenőrzéshez kell folyamodniuk.

4.2. Elkülönített helyen történő ellenőrzés (másodlagos ellenőrzés)

Az elkülönített helyen történő ellenőrzést (lehetőség szerint) egy másik határőrnek kell elvégeznie, aki ismeri az embercsempészek és az emberkereskedők módszereit és az ezekre vonatkozó közzeltmúltbeli figyelmeztetéseket.

Valamennyi korábban említett lépést át kell tekinteni, és az ellenőrzéseket szükség esetén meg kell ismételni.

Az okmányok és a repülőjegy ellenőrzése, az utazás különböző szakaszainak részletes vizsgálata, a tranzitterületekkel kapcsolatos javaslatok és a gyermekekkel való interakcióhoz ajánlott technikák ugyanúgy alapvető fontosságúak, mint a kísérelvel utazó és a gondviselőiktől elszakított gyermekek esetében.

A Schengeni Határellenőrzési Kódex szerint a gyermeknek írásos tájékoztatást kell kapnia ezen – szabványos és szűrőpróbaszerű eljárásként elvégzendő – ellenőrzés céljáról (és menetéről). E tájékoztatásnak az Unió valamennyi hivatalos nyelvén és az érintett tagállammal határos ország vagy országok nyelvén is rendelkezésre kell állnia. A tájékoztatást olyan nyelven kell nyújtani, amelyet a gyermek megért vagy amelyet észszerűen feltételezhető, hogy megért, vagy más hatékony módon kell közölni, ideértve szükség esetén a tolmácsok igénybevételét.

4.2.1. A gyermekre váró személy

Fontos tényező, hogy valószínűsíthetően van a repülőtéren valaki, aki várja a gyermeket. Az elkülönített helyen történő ellenőrzést végző tisztviselő számára az első prioritás gyakran az, hogy azonosítsa és röviden kikérdezze ezt a személyt. Ezt az ellenőrzést azonban csak azt követően szabad elvégezni, hogy a rendelkezésre álló okmányok, valamint a légitársaság személyzetétől és a gyermektől szerzett információk alapján sikerült megbízható képet alkotni a helyzetről. Később ellenőrizni kell, mit mond a gyermekre váró személy.

Javasolt, hogy civil ruhás tisztviselők néhány méterrel lemaradva kövessék a légitársaság földi személyzetét, amikor a várócsarnokba kísérik a gyermeket, hogy meggyőződjenek arról, hogy az őt váró személy megérkezik. Egy emberkereskedő elbújhat, ha egy egyenruhás határőr megjelenik a gyermekkel.

Az érkezési területen kívül a gyermekre várakozó személyt tájékoztatni kell arról, hogy egy szabványos, szűrőpróbaszerű eljárás részeként alapos ellenőrzést kell végezni, figyelve, hogy miként reagál erre az érintett személy.

Amennyiben a gyermek a saját poggyászával utazik, lehetséges, hogy a felnőtt nagyjából tudja, mi van a poggyászában, kü-

lönösen, ha a gyermek nagyon fiatal. Kérésre a felnőttnek fel kell tudnia sorolni néhány dolgot.

A tisztviselőnek teljes mértékben meg kell győződnie arról, hogy a gyermek utazásának jogszerű indoka van és az indokolás valós.

Az azonosítási és ellenőrzési eljárás során akár a gyermek által, akár az ő nevében a rá váró személy által benyújtott, menedékjog iránti kérelem nem akadályozhatja meg a határőrt abban, illetve nem térítheti el őt attól, hogy összegyűjtse az összes szükséges bizonyítékot, és lefolytassa a rendes eljárást.

4.3. Jogerős határozatok és továbbutalás védelmi eljárásba

Valamennyi határozat meghozatalánál a gyermek mindenek felett álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie, és tiszteletben kell tartani a *visszaküldés tilalmának* elvét.

Gyermekeket csak rendkívül kivételes esetekben, a lehető legrövidebb időre és végső intézkedésként szabad őrizetbe venni, mindenkor eleget téve az alkalmazandó nemzeti jogszabályoknak. Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága kimondta, hogy egy gyermek őrizetbe vétele nem indokolható a migrációs jogálláshoz kapcsolódó okokkal¹³. Minden esetben – és a körülményeknek megfelelően – amikor észszerűen gyanítható, hogy egy gyermek veszélyben lehet, emberkereskedelem céljából utaztatják vagy a fent említett jelek alapján más okból védelemre szorul, a jogerős határozat meghozatala előtt az alkalmazandó nemzeti jogszabályoknak megfelelően haladéktalanul életbe kell lép-

¹³ Az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága, 6. sz. átfogó kommentár (2005) a kísérő nélküli és a gondviselőiktől elszakított gyermekekkel szemben származási országukon kívül alkalmazott bánásmódról, 61. pont.

tetni az áldozatkezelési mechanizmust és el kell indítani az elsődleges vizsgálatot. Gyermekvédelmi eljárás alá helyezés vagy ideiglenes elhelyezés esetén szakosodott gyermekvédelmi személyzet beavatkozását kell kérni a repülőtéren; a határőröknek rendelkezniük kell az elérhetőségeikkel.

Általános szabály a határokon, hogy a gyermekeket csak akkor szabad elszakítani szüleiktől vagy rokonaiktól (akik érkezéskor várhatják őket), ha ésszerűen gyanítható, hogy a gyermek ezeknél a felnőtteknél veszélyben van. A gyermekvédelmi szervek jobban képesek lesznek arra, hogy ezt teljes mértékben meg erősítsék, és átvegyék az ügyet.

Ne feledkezzen meg az alábbiakról:

- Próbáljon gondoskodni arról, hogy a lehető legrövidebb idő teljen el a gyermekvédelem és/vagy a nemzeti áldozatkezelési mechanizmus aktiválása és a tényleges átadás között. Ennek céljából gondoskodjon arról, hogy a gyermekvédelmi vagy nemzeti áldozatkezelési rendszer elérhetőségei (azaz a kapcsolattartó személy(ek) és telefonszámok) előre meg legyenek határozva és széles körben ismertek legyenek.
- Lehetőség szerint szervezzen koordinációs találkozót a védelemre és/vagy a nemzeti áldozatkezelési mechanizmusra vonatkozóan, hogy meg lehessen vitatni, miként oldhatóak meg az olyan helyzetek, amikor a gyermekek késő este, kora reggel, munkaszüneti napokon vagy hétvégéken érkeznek.
- Gondoskodjon arról, hogy a gyermekek hozzáférjenek az alapvető szolgáltatásokhoz (élelem, víz, mosdó, orvosi segítségnyújtás stb.), és lehetőség szerint legyen valami, amivel elfoglalhatják magukat (pl. játékok), amíg várározniuk kell.
- Folyamatosan tájékoztassa a gyermekeket arról, hogy mi történik és mi fog történni.

A határőröknek ismerniük kell a légitársaságok kísérő nélküli gyermekek esetében alkalmazott eljárásait.

5. További információk

5.1. Adatgyűjtés

A helyesen összegyűjtött adatok azt jelzik, hogy megfelelően hajtották végre az elsődleges eljárási cselekményeket. Mivel európai uniós szinten kevés adat áll rendelkezésre a külső határokon átlépő gyermekekre vonatkozóan, jobb adatgyűjtéssel azonosítani lehetne a hatékonyabb gyakorlatokat, és számos áldozatot meg lehetne menteni.

A határőrök kulcsszerepet játszhatnak a gyermekeket érintő bűncselekmények államhatáron történő feltárásában. A kapcsolódó nyomozások sikere gyakran azon múlik, hogyan reagálnak és milyen lépéseket tesznek a határőrök, akik először veszik észre, hogy valami nem stimmel vagy hiányzik. Biztosítani kell, hogy minden egyes információ, amely fontos lehet, gyorsan eljusson az illetékes hatóságokhoz, hogy azok szintén azonnal reagálhassanak. Az emberkereskedők ritkán dolgoznak egyedül, és gyakran váltogatják az államok területére történő belépési pontot, hogy csökkentsék az elfogás kockázatát. Ezért csak a kiterjedt adatgyűjtés segíthet azonosítani a hasonló elkövetési módszereket és megosztani a bevált gyakorlatokat. A gyermekek toborzásához, szállításához és kizsákmányolásához a bűnözői csoportnak magas szinten szervezettnek kell lennie. A határőrök ezért gyakran egymáshoz kapcsolódó bűncselekmények egész sorát fedhetik fel¹⁴.

5.2. Adatvédelem

A határőröknek a gyermekekkel kapcsolatos adatok felvétele, feldolgozása és továbbítása során maradéktalanul be kell tar-

¹⁴ Az Interpol 2008-as éves jelentése az emberkereskedelemhez kapcsolódó bűncselekményekről.

taniuk valamennyi hatályos adatvédelmi előírást. Követni kell a nemzeti adatvédelmi rendelkezéseket!

Egyidejűleg a határőröknek kellő gondossággal kell eljárniuk, amikor egy gyermekkel kapcsolatos adatokat vesznek fel, dolgoznak fel vagy továbbítanak. Az adatvédelmi rendelkezések alkalmazandók, és követni kell őket. Főszabály szerint a határőrök semmilyen, a gyermekre vonatkozó konkrét információt nem továbbíthatnak a gyermek származási országának vagy a származási ország érkezési országban működő hatóságainak (például konzuli képviseletének).

Szükség esetén azonosítani kell azokat a személyeket, akik az érkezési területen kívül várnak a gyermekre és a felnőtt(ek)-re (lásd még a 4. fejezet 4.2.1. szakaszát).

5.3. Harmadik országok konzuli képviseletei

A kiegészítő és az úti okmányok gyors ellenőrzése érdekében mérlegelni kell az e képviseletekkel való kapcsolatfelvételt, feltevé, hogy ez nem jár további veszéllyel a gyermekre nézve (például ha a gyermek kinyilvánítja, hogy menedékjogot szándékozik kérni).

A gyermeket kísérő utasokat (felnőtteket) vagy a gyermekre váró személyeket egy, a nyelvüket ismerő anyanyelvi személlyel vagy tolmáccsal is kapcsolatba lehet hozni, akik jobban tudják közvetíteni az illetékes hatóságok felé az álláspontjukat.

5.4. A légitársaságok kísérő nélküli gyermekkel való bánásmódra vonatkozó eljárásai

A légitársaságoknak a kísérő nélküli kiskorúak meghatározásánál alkalmazott életkori kritériumai rendszerint az 5 és 11 (néha 15) év közötti gyermekekre vonatkoznak. A légi fuvarozók által elfogadott eljárásokkal kapcsolatos információk általában könnyen elérhetők a hivatalos weboldalaikon.

A helyi tisztviselőknek elemezniük kell a különböző eljárásokat, és azonosítaniuk kell a repülőtereiken a gyermekekkel kapcsolatban felmerülő gyenge pontokat.

6. Védelmi és nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok

Amint azt az 1.9. szakaszban jeleztük, a nemzeti áldozatkezelési mechanizmus egy olyan, nemzeti szinten felállított rendszer, amelynek célja a kiszolgáltatott személyek és jogaik védelmének összehangolt válaszlépés révén történő biztosítása. A nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok felépítése a nemzeti sajátosságoktól és az adott ügytől függően más és más.

A tagállamok az európai jog alapján például kötelesek nemzeti szinten áldozatkezelési mechanizmust létrehozni az emberkereskedelem áldozatai számára¹⁵. Egyes országok könnyen aktiválható általános műveleti eljárások és utasítások keretében rendezték egybe azokat a válaszlépéseket, amelyeket a határőröknek a kiszolgáltatott helyzetben levő gyermekeket érintő ügyekben meg kell tenniük. Máshol az elvárt válaszlépés sokkal kevésbé egyértelmű, ami miatt előfordulhat, hogy a rendőrségek saját, eseti alapú áldozatkezelési megoldásokat alakítanak ki.

Az Európai Unió a gyermek jogellenes elvitelével kapcsolatos esetek vonatkozásában is szorgalmazta nemzeti szintű áldozatkezelési mechanizmusok létrehozását. A Bizottság iránymutatásokat adott ki¹⁶, és segítséget kínált¹⁷ a tagállamoknak egy gyermekrablásokkal kapcsolatos, határokon átnyúlóan inter-

¹⁵ Lásd a 2011/36/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv 11. cikkének (4) bekezdését, amely kimondja, hogy a tagállamok „megteszik az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy az érintett segítségnyújtó szervezetekkel együttműködve megfelelő mechanizmusokat hozzanak létre az áldozatok kilétének korai megállapítása, segítése és támogatása érdekében”.

¹⁶ SEC(2008) 2912 final – „Best practice for launching a cross-border child abduction alert” (Bevált gyakorlatok a gyermekrablásokkal kapcsolatos, határokon átnyúló figyelmeztető rendszer bevezetése tekintetében), http://ec.europa.eu/justice/funding/rights/call_10014/ramc_ag_annex_5_2008_en.pdf.

¹⁷ Bulgária, Ciprus, az Egyesült Királyság, Lengyelország, Spanyolország és Szlovákia például élt ezzel a lehetőséggel.

operábilis figyelmeztető rendszer kialakításához. A Tanács¹⁸ szintén kérte a tagállamokat, hogy állítsanak fel ilyen mechanizmusokat, és kössék meg a szükséges együttműködési megállapodásokat. Meg kell jegyezni, hogy a nemzeti rendszerek sokfélesége nem teszi lehetővé az uniós szintű egységességet. Ezidáig nem minden tagállam alakított ki ilyen mechanizmusokat. Ezekre a mechanizmusokra azonban szükség van ahhoz, hogy valamennyi érintett szereplő, köztük a határőrök bevonásával gyors és koordinált válaszlépéseket lehessen biztosítani a gyermekrablási esetekben.

A nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok létrehozásában, valamint a határokon átnyúló és ágazatközi együttműködés biztosításában a nemzeti hatóságok játsszák a fő szerepet. A határőrök azonban fontos szerepet tölthetnek be abban is, hogy szorgalmazzák, hogy az illetékes nemzeti hatóságok hozzanak létre ilyen mechanizmusokat ott, ahol még nem léteznek.

A Frontex egyszerűsített aktiválási rendszer felállítását javasolja az áldozatkezelési mechanizmusokhoz. A gyermekeket érintő áldozatkezelési mechanizmusok vonatkozásában a következő elveket kell figyelembe venni:

- Valamennyi intézkedésnél a gyermek jogainak védelmét kell elsődleges prioritásnak tekinteni, a gyermek mindenek felett álló érdekének maradéktalan tiszteletben tartásával.
- Egy hatékony rendszernek a lehető legszélesebb körűnek kell lennie, hogy gyorsan lehessen reagálni a bántalmazás, a kizsákmányolás és az emberkereskedelem különböző formáira. Szakosodott szolgáltatások széles körének kell rendelkezésre állnia, hogy megfelelően kezelni lehessen az egyének egyedi szükségleteit.

¹⁸ A Tanács 2008. november 11-i következtetése: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=HU&f=ST%2014612%202008%20REV%202>.

- ♦ Multidiszciplináris és ágazatokon átívelő megközelítést kell követni. A leghatékonyabbak az integrált gyermekvédelmi rendszerek. Ezért be kell vonni az összes érintett és szakosodott kormányzati és civil társadalmi szereplőt.
- ♦ A különböző szervek között létrejött megállapodásoknak kellően rugalmasaknak kell lenniük ahhoz, hogy igazodni tudjanak az áldozatkezelési folyamat összetettségéhez és kezelni tudják a különböző helyzetekben lévő gyermekek különféle szükségleteit. Valamennyi partnert szerepeik és felelősségi köreik szem előtt tartásával kell bevonni, és a mechanizmuson belül gondosan és szigorúan meg kell határozni az együttműködés alapelvét.
- ♦ Biztosítani kell és elő kell segíteni a támogató és védelmi szolgáltatásokhoz való hozzáférést.
- ♦ A hatékony áldozatkezelési mechanizmus kulcsa az átláthatóság, valamint a felelősségi körök világos elkülönítése.
- ♦ A folyamatot megkönnyítheti a korábbról létező mechanizmusok alapulvétele, amivel erősíthető a helyi szintű felelősségvállalás. Célul kell kitűzni a fenntarthatóságot.
- ♦ A mechanizmust rendszeresen felül kell vizsgálni és naprakésszé kell tenni, biztosítandó a gyermekvédelem hatékonyságát és eredményességét. Törekedni kell a többi vonatkozó áldozatkezelési mechanizmussal való együttműködésre.

A határőröknek mindig rendelkezniük kell az alábbiakkal, amennyiben léteznek:

- ♦ a feltétlenül értesítendő szolgálatok elérhetőségei: 24 órás gyermekvédelmi segítségnyújtó és egyéb vészhelyzeti segítségnyújtó szolgálat;
- ♦ valamennyi elérhető (orvosi, mentális egészségügyi, jogi, logisztikai stb.) védelmi szolgáltatás és program átfogó listája, elérhetőségekkel együtt, akár nemzeti hatóságok, akár a civil társadalom, nemzetközi szervezetek vagy nem kormányzati szervezetek nyújtják.

Végezetül fontos, hogy a határőrök külön képzésben részesüljenek arra vonatkozóan, hogy hogyan kezeljék a kiszolgáltató személyeket, különös tekintettel a gyermekekre.

7. Szószedet

- APIS** Előzetes utasinformációs rendszer
- I-24/7** Az INTERPOL globális információs hálózata
- ILO** Nemzetközi Munkaügyi Szervezet
- IOM** Nemzetközi Migrációs Szervezet
- NGO** Nem kormányzati szervezet
- NRM** Nemzeti áldozatkezelési mechanizmus
- NSIS** A Schengeni Információs Rendszer nemzeti része
- PNR** Utasnyilvántartási adatállomány
- SBC** Schengeni Határellenőrzési Kódex
- UNCRC** Az Egyesült Nemzeteknek a gyermek jogairól szóló egyezménye (1990)
- UNCRSR** Az Egyesült Nemzeteknek a menekültek jogállásáról szóló egyezménye (1951)
- UNODC** Az ENSZ Kábítószer- és Bűnügyi Hivatala
- UAM** Kísérő nélküli kiskorú

Plac Europejski 6
00-844 Warsaw, Poland
Tel. + 48 22 205 95 00
Fax + 48 22 205 95 01

frontex@frontex.europa.eu
www.frontex.europa.eu

Print:
TT-02-17-558-HU-C
ISBN 978-92-95213-17-3
doi:10.2819/896818

PDF:
TT-02-17-558-HU-N
ISBN 978-92-95213-34-0
doi:10.2819/01680

Kiadóhivatal